

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

DIBOKWANE/HLAKOLA 2018

MEMORANTAMO

MEPUTSO: 80

Palomoka ya matlakala a memorantamo ke 31.

DITŠHUPETŠO TŠA GO SWAYA

- Ge molekwa a arabile dipotšišo tše di fetago palo yeo e nyakegago, swaya ya mathomo fela (Molekwa ga a swanela go araba potšišo ye telele le ye kopana go tšwa pukung e tee)
- Karolong ya A, ge molekwa a arabile dipotšišo tše nne ka moka mo diretong tšeo di kgethilwego, swaya tše pedi tša mathomo
- Go dikarolo tša B le C, ge molekwa a arabile dipotšišo tše kopana tše pedi goba tše telele tše pedi, swaya ya mathomo o hlokomologe ya bobedi. Ge molekwa a arabile dipotšišo ka moka tše nne, swaya fela ya pele mo karolong ye nngwe le ye nngwe ge e le gore go arabilwe potšišo ye kopana le ye telele
- Ge molekwa a file dikarabo tše pedi, moo e lego gore ya mathomo e fošagetše mola ya bobedi e nepagetše, swaya ya mathomo gomme o hlokomologe ya bobedi
- Ge dikarabo di sa nomorwa ka tshwanelo, swaya go ya ka memorantamo
- Ge mopeleto wo o fošagetšego o ama tlhalošo, swaya phošo. Ge o sa ame tlhalošo, gona mo fe moputso
- Potšišo ye telele: Ge karabo ya potšišo ye telele e le ka tlase ga botelele bjo bo nyakegago, se mo otle ka ge a šetše a ikotlile. Ge e le ye telele kudu, lekola fela mantšu ao e ka bago a 50 o hlokomologe taodišo yeo e šetšego fela o bale thumo
- Dipotšišo tše kopana: Ge molekwa a sa šomiše ditsebjana moo a kgopetšwego go tsopola, se mo otle
- Mabapi le dipotšišopulego, ga go meputso ye e tlogo abja go dikarabo tša Ee/Aowa goba Dumela/Go se dumele. Meputso e tlo fiwa fela go lebaka le le fiwago
- Ga go meputso ye e tlogo abja go dikarabo tša NNETE/MAAKA goba NTLHA/KGOPOLO. Meputso e tlo fiwa fela go lebaka le le fiwago

KAROLO YA A: THETO**MONTSHEPETŠABOŠEGO – M Mamphoku****POTŠIŠO YA 1: 'THEPUDI' – Mashilo PM****Mohlala wa karabo:****Teori ya seretotumišo = 02**

Seretotumišo ke sereto seo se tumišago bogale, boroto, bohlale, bj.bj, bja motho, phoofolo le selo se sengwe e ka ba sa tlhago. Go na le mehuta ye mebedi ya seretotumišo, e lego seretotumišo sa bogologolo le seretotumišo sa sebjalebja. Mehuta ye e laolwa ke diteng. Ge diteng di bolela ka ditiragalo tša bogologolo gona go tla thwe sereto seo ke seretotumišo sa bogologolo. Ge go bolelwa ka diteng tša sebjalebja gona go tla thwe sereto seo ke seretotumišo sa sebjalebja.

Dintlha = 06**Thepudi**

Thepudi ke seretotumišo sa bogologolo. Sona se lemogwa ka dielemente tše di latelago: Matseno, boitsebiso, mmele le mafetšo.

1. Matseno

Sereti se dirišitše fomula ya matseno seretong se:

'Kgomo e a tshwa!'

'E gangwa ke mang?'

2. Boitsebišo

'E gangwa ke nna Thepudi mothontshororo,

Thepudi ke mothomatepetepe motho wa go tsošološa madiba...'

3. Mmele**Bokgoni**

- Thepudi o na le bokgoni bja go apiša/loša makgarebe
- O na le bokgoni bja go kgotsofatša/thabiša makgarebe
- Ke seroto
- Thepudi ga se ngame

4 Thumo

Thumo ya seretotumišo sa segologolo gantši ke 'Ke tšhaba baditi!'/Selepe gomela ...' fela seretong se thumo e tlogetšwe.

Teori: 02 }

Dintlha: 06 } **Diteng**

Polelo = -Tirišo ya polelo: dika, diema, bj.bj.

-Thulaganyo ya polelo. = 01

Sebopego/Tlhamego = - Matseno, mmele le thumo

- Mafoko

- Ditemana = 01

[10]

POTŠIŠO YA 2: 'GA SE KA PHOŠO' – FJR Malebana

- 2.1 2.1.1 O phonyokgile lehu ka šobana la tšhwaana
2.1.2 Šako la dumela la kgotsa maatla a Rrawešo (2)
- 2.2 • Motalotheto wa 7 – Ga se gantši motho a ratwa ke batho ka moka
• Motalotheto wa 8 – Go boela popelong ya mmagwe (2)
- 2.3 • Tshwantšhanyo – ba le tsošetša bokamotšhitšhi
GOBA
• Pheteletšo – ka boela watleng la mme mailagoboelwa (2)
- 2.4 • Go fodiša dinala – go ba le lehutšo/go holofela
• Go hlabja ke letšididi – go kaonafala bohlokong/go fola (moyeng) (2)
- 2.5 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a kwelobohloko
• Ba kwela bana bao ba se nago molato bohloko
GOBA
Maikutlo a pefelo/manyami
• Ba befedišwa/nyamišwa ke go hloka maikarabelo ga batswadi ba bana le boradifatanaga ditseleng (2)

[10]**POTŠIŠO YA 3: 'BJO BOPHELO KE BO KATAKATELA KA SA MORAGO' – M Mamabolo**

- 3.1 Tshwantšhanyo (... wa sekgopha ke kwele) (1)
- 3.2 Ka mehutahuta a ka mapotlelong ke kuketše. (1)
- 3.3 • Sereto se bopilwe ka methalotheto ye 15
• Methalotheto ke ye mekopana, ya magareng le ye metelele (2)
- 3.4 Morumokwanophetši – ago- o tšwelela mafelelong a methalotheto (2)
- 3.5 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Ke moya wa boitsholo
• Sereti se itshola ge se ile sa phonkgela ka gare ga bophelo bja madila
GOBA
Ke moya wa go iteboga
• Sereti se kgonne go tšwa ka gare ga madila (2)
- 3.6 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Ga go bonolo
• Ya lema e lemile – Sereti se tlwaetše tiro yeo
• Motho ge a tlwaetše go phela ka tsela ye go boima go fetoga
GOBA
Go bonolo
• Ga se a belegwa a enwa bjala ka gona a ka kgona go bo tlogela
• A ka etela mafelo a thušo gomme ba tla mo eletša
• A ka dula le batho ba go se nwe gore a tlwaele go se nwe
(TŠE PEDI fela) (2)

[10]

POTŠIŠO YA 4: 'O GOROGILE' – JN Mohlamonyane

- 4.1 O – poeletšothomi (2)
- 4.2
- Motho yo a belegetšwego Thoseng
  - Go golegwa ga gagwe go ile gwa se thakgatše batho
  - Modimo a thuša a lokollwa, gwa retwa ka bogale bja gagwe
- (2)
- 4.3 Ke seretotumišo (sa sebjalebja)
- Se tumiša bonatla bja Mandela
- (2)
- 4.4 Aowa, ge e le setulo se ke sa gago – Karolometara ya 1
se dule ka nnete – Karolometara ya 2
- Mothalotheto o kgaogantšwe ka dikarolometara tše pedi
  - Dikarolometara di kgaoganywa ke sešura
- (2)
- 4.5 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
- Batho ba selehono ga ba na kgotlelelo le bopelonolo, ba itebeletše bona ka bobona
  - Baetapele ba go swana le Mandela ga ba nene
  - Modimo ke yena a kgethago baetapele ba mohuta wo – boetapele bo a tswalelwa
(TŠE PEDI fela)
- (2)

[10]**LE****SERETO SEO SE SA BONWAGO (KE KGAPELETŠO)****POTŠIŠO YA 5: 'MENOMAŠWEU' – DG Mashabela**

- 5.1
- Gaela
  - Kabatišwa
- (2)
- 5.2 Tshwantšhokgopolo ke go swantšhwa ka kgopolo.
Tshwantšhokgopolo ye e dirišitšwego mo ke ya tshwantšhanyo, e lego ...
kaaka mpša ya kgoto ... Ke go re sehvirihwiri se swana le mpša ya kgoto.
- (3)
- 5.3 Potšišoretoriki/makgethepolelo.
- (1)
- 5.4 Sonete (ya setareana).
- Methalotheto ke ye 14 yeo e latelago lenaneo la morumokwano
  - Se bopilwe ka ditemanatheto tše nne fao tše pedi tša mathomo di bopago oktheibi gomme tše pedi tša mafelelo di bopa sestete
- (3)
- 5.5
- Ge motho le sa tswalane ga se gantši a go kwela bohloko
  - Ge o dula le motho yo e sego motswadi wa gago a ka go tlaiša ntle le lešoko
- (2)

[10]**PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30**

KAROLO YA B: PADI/KANEGELOTŠHABA**POTŠIŠO YA 6: POTŠIŠO YE TELELE*****BADIMO BA BOLETŠE – MJ Mpepele*****Mohlala wa karabo:****Teori ya thulano**

Thulano e tšwelela ge baanegwa ba babedi goba ba go feta ba fapana ka dikgopolo le maikemišetšo. Go na le mehuta ye meraro ya thulano, e lego:

- Thulano ya moanegwa le tikologo: Thulano le tikologo e tšwelela ge moanegwa a thulana goba a sa kgotlelelane le seemo sa ditaba lefelong leo a lego go lona
- Thulano ya moanegwa le moanegwa (thulanontle): Thulanontle e tšwelela ge baanegwa ba fapana/fošana ka mantšu, le go itiana/nkgišetšana mahwafa
- Thulano ya moanegwa le dikgopolo tša gagwe (thulanogare): Thulanogare e tšwelela ge moanegwa a eba le thulano ya dikgopolo ka gare ga monagano le ka gare ga mafahla a gagwe. Letswalo la moanegwa ke lona leo le ka kgathago tema go laetša thulanogare goba ge moanegwa a ka re o na le pelopedi. Yona e ka bonala gape ka polelonoši

Thulano e godiša maatlakgogedi go mmadi gore a be le phišegelo ya go nyaka go tseba gore moanegwa goba baanegwa ba ya go felela kae.

Thulano ya Badimo ba Boletše.**Thulano ya moanegwa le tikologo**

- Ditau o selwa a ile malalatle ka ge a sa ipshine ka bophelo ka gabo. (letl. 79)
- Rašuwaga a sa ipshina nageng yabo ya Bakone ka gona o ya le naga (letl. 89–90)
- Motseng wa mokgekolo Komanyi ga go na khutšo, ebile o bitša ngaka Mpotše go tlo pholophotha/fokafoka motse wa gagwe ka ge go se na khutšo (letl. 165)

Thulano ya moanegwa le moanegwa (Thulanontle)

- Ditau o thulana le Komanyi, mmagwe, mabapi le go nyala Thabišo Mohlala: 'Wena mma o homole o re tuu ...! A realo Ditau eke o lebetše gore Komanyi ke mmagwe' (letl. 27)
'Gape mma lena le nyaka gore nna ke katelwe segaswa ka ganong.'
Mohlala: Mmagwe o re: 'Nnaena bjale gona ke tšwile mo go wena Ditau. Wa se kwe nna o tlo kwa dinonyana' (letl. 78)
- Ditau o thulana le Kgokolo, malomeagwe, mabapi le taba ya go nyala Thabišo.
'Maphepodikolo ...! O reng mošaa ...!?'
'Ke boletše malome. Thabišo nna ga ke mo rate' (letl. 27)
- Ditau le Phei, kgaetšediagwe, mabapi le polelo ye a e tlišeditšego Ditau go tšwa go kgoši Tsweke
'Phei wee ...! Ga ke mo rate hle. Ebile tloga mo pele ga mojako wa ka' (letl. 75)
- Ditau o thulana le leloko la gabo mabapi le go yo phasa le go latela lentšu la mohu
'Ee, eyang go yena le fihle dihlogong tša gagwe le phophothe ka ye tšhwaana pudi ka ge nnete gona le tla tlamega go dira bjalo. Thabišo nna ga ke mo rate' (letl. 92)
Ditau o thulana le Senyama mabapi le go se arabe potšišo yeo a bego a mmotšiša yona. O a emelela a mo kgarametša mo monna wa letekatekana a ilego a ba a kopakopa ka sa ka morago a thušwa fela ke go thibja ke leboto (letl. 148)

- Ditau o thulana le Seritša mabapi le go se belege ga Seritša
'O nkwa gabotse. Kgane ge o nnyala o be o nnyakela go belega bana?'
(letl. 117–118)
- Kgokolo o thulana le Košane mabapi le go tsenatsena ditaba tša Bakone mola yena e le Monareng
'O bolela bjang le nna monna Košane?'
'Go kaone ge o ka hlatša go na le gore motse wa Bakone o phumege'
(letl. 113–114)
- Thulano ya Kgokolo le bakgomana ba Mošate wa Bakone mabapi le gore Kgokolo o tsenatsena ditaba tša bakone mola yena e le Monareng (letl 124)
- Thulano ya mmaPilošamadiba le Kgoši Pilošamadiba mabapi le go se botše Kgoši Pilošamadiba ka moeng yo a bego a tlile ka ga gagwe
'Mma'bo. Ruri na o šalela fela go šaetša ka mo gae ka mo. Nkatoge! (letl. 17)
- Thulano ya mmaPilošamadiba le barongwa ba Bakone mabapi le go nyala Thabišo
'... ge Bakone ba sa nyake go nyala Thabišo ba ka upša ba tsenya diatla tša bona ka mahwafeng gomme ba itulele' (letl. 142)
- Thulano ya bakgomana ba mošate wa Bakone le baletakgoro mabapi le go se bonale ga Ditau morago ga pula ya maatlakadibe yeo go neng ga yona go bilego le tladi ye e rathilego kota ya mošate (letl. 80–81)

Thulanogare (moanegwa le dikgopolo)

- Rašuwaga a bo pate, ka ge a etile Ditau pele ka mešunkwane. O lwa le dipelo tša go mo kgopela tshwarelo (letl. 58 - 59)
- Morago ga gore Phei a tlišetše Ditau molaetša wa go tšwa go rragobona, Tsweke, Ditau ga a sa na khutšo (letl. 76)
- Toro ya Ditau ka Thabišo e mo hlokiša khutšo moyeng. (letl. 98)
- Ditau o tlhakahlakanong ye kgolo morago ga gore ngaka Ngwetšana a olele ditaola a sepele a se a mo hlalošetša lewa la ditaola (letl. 134)
- Komanyi ga a bo pate ka ditoro tšeo a di lorago (letl. 152)
- Ditau ga a ipshine ka bophelo ebile o segwa ke magoši a mangwe
- Ditau o be a sa je di welago. O be a lala a hlobaetšwa ke ditoro gomme a fetše ka go di tsebela teng (letl. 155)

Thumo

Molokoloko wo wa dithulano o godiša maatlakgogedi go mmadi gore a tšwele pele le go bala maikemišetšo e le go kwa gore Ditau o tla felela kae ka go se theeletše lentšu la mohu, Kgoši Tsweke.

Teori: 05 }
 Dintlha: 10 } Diteng
 Polelo = -Tirišo ya polelo: dika, diema, bjb.
 -Thulaganyo ya polelo. = 05
 Sebopego/Tlhamego = - Matseno, mmele le thumo
 - Mafoko
 - Ditemana = 05

[25]

POTŠIŠO YA 7: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**BADIMO BA BOLETŠE – MJ Mpepele****SETSOPOLWA SA A**

- 7.1 Monareng (1)
- 7.2 Ditau (1)
- 7.3
- MmagoDitau, Komanyi o boledišana le malome wa Ditau, Kgokolo, ka bophelo bja Ditau
  - O ba tlabela lefeela ka go swara di kgaoga ka lehlakoreng la basadi
  - Mmagwe o re Ditau o laeditše gore yena a ka se nyale Thabišo
  - Ge ba bolela bjalo Ditau o be a sa tšwele ka gae
(TŠE THARO fela) (3)
- 7.4 Ponelopele ke go akanya seo se tlogo direga se huetšwa ke seemo sa bjale sa ditaba.
- Ditau o tlo palelwa ke bophelo
  - O tla ebela le mebila a feleletša e le kgope
  - O tla fetša a nyetše mosadi yoo a mo kgethetšwego ke tatagwe
(TŠE PEDI fela) (3)
- 7.5 Molwantšhwa wa padi ye ke Ditau.
Lebaka:
- Molaetša/morero wa padi o theilwe godimo ga gagwe
  - Mediro ya gagwe e phadima go feta ya baanegwa ba bangwe
  - O thoma le padi mathomong a be a fetša le yona
(Lebaka LE TEE fela) (2)
- 7.6
- Ba feletša ba se na malapa
  - Basadi ba a ba tlogela
  - Ba ipha madila
  - Ba feletša ba tsenwe ke malwetši
(TŠE PEDI fela) (2)

SETSOPOLWA SA B

- 7.7 Komanyi (1)
- 7.8
- Tšhomišo ya dingaka tša setšo
  - Go sepelwa ka maoto ge go tšwewa maeto (2)
- 7.9
- Komanyi ke mmago molwantšhwa (Ditau)
  - Rašuwa ke rangwane wa molwantšhwa (Ditau) (2)
- 7.10 Mongwadi o hlaloša ditaba bjalo ka ge di direga ka go tšweletša baanegwa, dimelo tša bona, tikologo, bj.bj.
- O šomišitše motho wa boraro go hlaloša ditiragalo (2)
- 7.11 Mothalonako ke taetšo ya tatelano ya nako ya ditiragalo.
- Ba tsogile ka ledimadima ...
  - E rile mola barongwa bale ba go nyala Thabišo ba sobeletše ...
  - Ka yona nako yeo...
(TŠE PEDI fela) (3)

7.12 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.

Mohlala:

Ga se tshwanelo

- Mojasagagwe o a iphihla a re go bonwa a se lotwe
- Manaba a lapa leo le ona a ka tšea magato a go tiiša diemadirile tša ona
- Ba ka ya ba mo foraforetša ka go mo phelea ka leleme gore a ba bofollele
- Dipheko ke sephiri
(TŠE THARO fela)

GOBA

Ke tshwanelo

- Bošego ba ka bonwa ke baloi
- Ge manaba a ba lebeletše a tlo boifa lapa leo
- Taba ya go thea motse mosegare e bontšha boitshepo

(3)
[25]

POTŠIŠO YA 8: POTŠIŠO YE TELELE**KGALAGALO TŠA SETU – MS Machitela****Mohlala wa karabo:****Teori ya thulano**

Thulano e tšwelela ge baanegwa ba babedi goba ba go feta ba fapana ka dikgopolo le maikemišetšo. Go na le mehuta ye meraro ya thulano, e lego:

- Thulano ya moanegwa le tikologo: Thulano le tikologo e tšwelela ge moanegwa a thulana goba a sa kgotlelelane le seemo sa ditaba lefelong leo a lego go lona
- Thulano ya moanegwa le moanegwa (thulanontle): Thulanontle e tšwelela ge baanegwa ba fapana/fošana ka mantšu, le go itiana/nkgišetšana mahwafa
- Thulano ya moanegwa le dikgopolo tša gagwe (thulanogare): Thulanogare e tšwelela ge moanegwa a eba le thulano ya dikgopolo ka gare ga monagano le ka gare ga mafahla a gagwe. Letswalo la moanegwa ke lona leo le ka kgathago tema go laetša thulanogare goba ge moanegwa a ka re o na le pelopedi. Yona e ka bonala gape ka polelonoši

Thulano e godiša maatlakgogedi go mmadi gore a be le phišegelo ya go nyaka go tseba gore moanegwa goba baanegwa ba ya go felela kae.

Thulano ya moanegwa le tikologo

- Molatelo o nyaka setsha seo e lego sa gagwe
Mohlala: O tliša kgopolo ya go nyaka setsha seo e lego sa bona go Mojagobedi ka ge a re ka mo gae ga se a swarega gabotse. Ga se a iketla (letl. 28)
- Mojagobedi le legae la gagwe
Mohlala: Mojagobedi ga a ipshine ka legaeng la gagwe. Go rena setu seo a sa tsebe go gore se hlolwa ke eng. O tšwile ka gae a sa tsebe gore o ya kae go fihlela ge a tlo ikhwetša a le toropong ya Tzaneen (letl. 52)

Thulano ya moanegwa le moanegwa (Thulanontle)

- Mojagobedi o thulana le Molatelo mabapi le kgopelo ya gagwe ya gore ba nyake setsha sa bona
Mojagobedi o re: 'Ga go na fao re yago. Ka mo lapeng le re tšwa mohlang wo nna ke rego a re tšwe' (letl. 28)
- Mojagobedi le Molatelo ba tšwela pele go phedišana ka setu, ga ba laetšane la mohlagare (letl. 35)
- Mojagobedi o thulana le Molatelo morago ga go re a fihle gae, a hwetše Molatelo ka phapošeng ya bodulo, ge a mo dumediša o a mo fotlela. Molatelo a re: 'kgaogana le nna' (letl. 90)
- Mojagobedi o thulana le Fiona morago ga gore a thule troli ya Fiona ya krosari. Lekgarebe le be le getlagetla le kgokološa mahlapa le le gare le topatopa dilwana tšeo di bego di gašagane (letl. 52)
- Mojagobedi o thulana le Mphapantšhi mogaleng ge a leka go mo foraforetša ka tša marato (letl. 59)
- Mojagobedi o thulano le Mphapantšhi ge a mmotša maaka ka Molatelo.
'Wena motho wa batho, ntšwele motse!'
'Yeo taba o ka se e bone. Ke go iša gae gonabjale. Emelela ... A re ye!' (letl. 111)
- Molatelo o thulana le Tumpu mabapi le go tlo eletšana le yena go ya ka kgopelo ya Mojagobedi. Molatelo o botša Tumpu o re: 'O ka se tloge lapeng la gago Solomondale kgole bjalo wa tla wa mpotša boloko ka mo lapeng la ka' (letl. 41)

- Thulano ya Molatelo le batswadi ba gagwe, ge a re o hlala Mojagobedi. Ba mo fetola ka go re: 'ŠŠŠ!'
Ge e ba ke yena morwedi wa bona, gona taba ya mohuta woo a ka se tsoge a lorile go e dira (letl. 123)
- Thulano ya Mphapantšhi le Keletšo mabapi le dipolelo tša gagwe tša go leka go thuba lapa la Molatelo. Keletšo o botša Mphapantšhi go re: 'Gabotse wena Mphapantšhi tabana tša gago ga ke di kwešiše. O ka re maikemišetšo a gago ke go thuba lapa la Molatelo le Mojagobedi' (letl. 59)

'Molatelo, latela pelo ya gago o tlogele ditšiebadimo tše di bolelwago ke yo Mphapantšhi. O kile a hlala mang yena ka gore le selo se go thwego ke lenyalo ga a se tsebe o fo kwa go bolelwa ka sona' (letl. 120)

Thulano ya moanegwa le dikgopolo tša gagwe (Thulanogare)

- Mojagobedi o thula troli ya Fiona ya krosari toropong ya Tzaneen ka ge a tšwile ka lapeng la gagwe a sa tsebe gore o ya kae (letl. 52)
- Molatelo le dikgopolo tša gagwe
O tshwenywa ke go botša Mojagobedi ka bolwetši bja gagwe bja kankere. Ga a tsebe gore a tšee dikeletšo tša Mphapantšhi goba Keletšo (letl. 62)
- Molatelo o thulana le dikgopolo tša gagwe ka baka la bolwetši bja gagwe ka ge a bona nke Modimo ga a gona gobane ge a be a le gona o reng a mo tlogela le bolwetši bjo (letl. 82)
- Morago ga gore ngaka e mo fe dipolelo tša diteko tša gagwe o a lla.
'... Ijonna nka se sa tsoga ke bile le ngwana yo mongwe gapeee...!' (letl. 87)
- Molatelo ga a tsebe gore a botšiše Mojagobedi ka ketelo ya gagwe ya kua GaMaupa. Se se dira gore a hlobaele

'Bošegong bjo Molatelo o robetše ka ihlo le tee ka ge pelo ya gagwe e be e pompa ka lebelo ka lebaka la taba yeo' (letl. 122)

Thumo

Molokoloko wo wa dithulano o godiša maatlakgogedi go mmadi gore a tšwele pele le go bala maikemišetšo e le go kwa gore Molatelo le Mojagobedi ba tla felela kae ka go se boledišane ka mathata a lapa la bona.

Teori: 05 }
Dintlha: 10 } Diteng
Polelo = -Tirišo ya polelo: dika, diema, bj.bj.
-Thulaganyo ya polelo. = 05
Sebopego/Tlhamego = - Matseno, mmele le thumo
- Mafoko
- Ditemana = 05

[25]

POTŠIŠO YA 9: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**KGALAGALO TŠA SETU – MS Machitela****SETSOPOLWA SA C**

- 9.1 ... a nnyantšhitše monwana ... (1)
- 9.2 Molatelo (1)
- 9.3
- Tumpu o boledišana le Molatelo ka selo sa Mojagobedi
  - Go tsoga thulano gare ga bona, gwa swa legong gwa šala molora
  - Tumpu o leka go tima mollo wo, ya ba gona go o tšhela ka makhura
  - Tumpu o a hlapaolwa, o tlogelwa a nnoši
(TŠE THARO fela) (3)
- 9.4 Tebelelopele ke go akanya seo se tlo go direga se huetšwa ke seemo sa bjale sa ditaba.
- Lapa le ka thubega
  - O tlo ikgalakišetša bophelo
  - O tla fetša ka go itshola
(TŠE PEDI fela) (3)
- 9.5 Molwantšhwa wa padi ye ke Molatelo.
Lebaka:
- Molaetša/morero wa padi o theilwe godimo ga gagwe
  - Mediro ya gagwe e phadima go feta ya baanegwa ba bangwe
  - O thoma le padi mathomong a be a fetša le yona
(Lebaka LE TEE fela) (2)
- 9.6 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
- Go na le kotsi ya gore ba ka hlalana
  - Ba feleletša ba tliša diphapano ka gae
  - Ba ka fetša ba wela ka nkgong ba fetoga bommalegogwana
  - Ba ka fetša ba feteditše balekane ba bona ka malwetši
(TŠE PEDI fela) (2)

SETSOPOLWA SA D

- 9.7 Mphapantšhi (1)
- 9.8 Sefatanaga – ke tikologo ya sebjalebja (2)
- 9.9
- Ke bašomimmogo bookelong bja Kgapane le Molatelo
  - Mphapantšhi ga a agiše Molatelo mola Keletšo a mo fa maele a go agiša (2)
- 9.10 Mongwadi o hlaloša ditaba bjalo ka ge di direga ka go tšweletša baanegwa, dimelo tša bona, tikologo, bj.bj.
- O šomišitše motho wa boraro go hlaloša ditiragalo (2)

9.11 Mothalonako ke taetšo ya tatelano ya nako ya ditiragalo.

- Ke go boditše kgale...
- Wena ka mehla...

(3)

9.12 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.

Mohlala:

Aowa

- A ka go thubela lapa
- A ka hlola dithulano/diphapano ka lapeng
- Ditaba ke tša babedi, wa boraro ke mpheane

GOBA

Ee

- Mogwera wa inong o go thuša go rarolla mathata a gago
- Mogwera wa nnete o tlo go agiša
- O tla go lemoša manaba a gago

(3)

[25]

GOBA

KANEGELOTŠHABA**POTŠIŠO YA 10: POTŠIŠO YE TELELE****TODI YA BATLOGOLO – M Makgopa****Mohlala wa karabo:****'BASADI BA BARARO'****Mohlala wa karabo:****Teori ya tikologo**

Tikologo ya sengwalo ke lefelo la ditiragalo tša baanegwa ka nako yeo e rileng. Ka go realo go ka thwe tikologo e lebane le nako le felo. Go na le mehuta ye mebedi ya tikologo, e lego tikologo ya sebjalebjae le ya segologolo. Yona mehuta ye e laolwa ke diteng tša sengwalo. Mo tikologong ya segologolo diteng di lebane le ditaba tša segologolo tšeo di diregago mafelong a bogologolo ka nako ya bogologolo. Ditaba tšeo di lebane le bogoši, boloi, go ahlola melato kgorong, masolo a go tsoma, dintwa tša marumo, bjalobjalo. Tikologo ya sebjalebjae ka gare ga sengwalo, go šupša gore diteng tša sengwalo seo di lebane le ditaba tša sebjalebjae tšeo di hwetšwago mafelong a sebjalebjae, nakong ya sebjalebjae. Go ka bolelwa ka mafelo a go swana le ditoropong fao go bago le ditsela tša sekontiri, dipara, dikoloi, dikuranta, yunibesithi, makgotla a bašomi, bjalobjalo. Ka leago, go bolelwa ka tswalano gare ga tikologo le baanegwa ka gobane ditiro tša bona di diragala lefelong le le rilego ka nako ye e itšego, e lego yona tikologo ya sengwalo. Tikologo e arotšwe ka dikarolo tše tharo, e lego lefelo, nako le leago.

Tikologo ya nonwane ya Basadi ba bararo

Tikologo ya nonwane ye ke ya segologolo. Diteng tša yona di lebane le ditiragalo tša segologolo. Mafelo a ditiragalo a na le lefetla la bogologolo.

Lefelo la ditiragalo

Ditiragalo tša nonwane ye di direga mafelong a go fapana, mohlala:

- Thabeng – basadi ba bararo ba be ba rwalela dikgong kua thabeng
- Bodibeng/noka – basadi ba bararo ba be ba re go rwalela dikgong morago ba tsena ka bodibeng go hlapa
- Lapa la mosadi – basadi ba ile lapeng la mosadi go begela bana ba gagwe gore mmagobona o meditšwe ke bodiba
- Ngakeng – bana ba mosadi wa go metšwa ke bodiba ba ile ngakeng (Nkadingala) gore a laole seo se ka bego se ile mmagobona

Nako ya ditiragalo

Moanegi o tšweletša ditiragalo tšeo di bego di direga nakong ya bogologolo.

- Ka letšatši le lengwe ...
- Tšatši le le latelago ...

Leago

Leago le amana le phedišano magareng ga baanegwa tikologong ya sengwalo/nonwane.

- Basadi ba bararo ba rema dikgong mmogo
- Basadi ba bararo ba tshela noka mmogo
- Basadi ba bararo ba hlapa bodibeng ba le ka moka
- Mosadi yo mongwe o nwelela ka bodibeng gomme ba babedi ba kwa bohloko
- Bana ba mosadi ba ile ba lla kudu ge ba ekwa gore mmagobona o meditšwe ke bodiba – ba be ba mo rata
- Bana ba mosadi wa go nwelela ka bodibeng ba ya go Nkadingala ge ba gakanega – se se laetša gore ba a mo tshepha
- Mosadi wa go nwelela o dula le noga ye kgolo ya ka meetseng, mamokebe
- Bana ba mosadi wa go nwelela ka bodibeng ba rapela mohlareng wo o sego wa okamela ka bodibeng, ba bona dinoga tše dintši tša go lekeletša maleme, ba a tšhaba ba lla
- Mosadi yola wa go metšwa ke bodiba o boa a gapa moretha wa dikgomo le dipudi gomme bana ba gagwe ba thaba kudu

Teori: 05 }

Dintlha: 10 } **Diteng**

Polelo = -Tirišo ya polelo: dika, diema, bj.bj.

-Thulaganyo ya polelo. = 05

Sebopego/Tlhamego = - Matseno, mmele le thumo

- Mafoko

- Ditemana = 05

[25]

POTŠIŠO YA 11: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**TODI YA BATLOGOLO – M Makgopa****SETSOPOLWA SA E****'NGWANA WA DIMAKATŠO'**

- 11.1 Tša ka ga di bapalelwe (1)
- 11.2
- Hlogo ke ya motho
  - Mahlo, nko le melomo di be di sa lebelelege
  - Mmele ke wa hlapi
  - Moseleng e be e le maotwana a phoofolo
  - O belegwe a bolela
(TŠE THARO fela) (3)
- 11.3
- Nkebe o ya go ngaka Thuhu go nyaka lehumo
  - Mosadi wa gagwe o belega ngwana wa go makatša, wa go tla a bolela
  - Nkebe o iša ngwana yo go ngaka Thuhu ka ge a tshepišitše
(TŠE PEDI fela) (2)
- 11.4 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Bobedi dingaka tša setšo tša matšatši a selehono le Thuhu ba šoma ka maselamotse gomme ditiro tša bona ke tša go se kgodiše. (1)
- 11.5 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Moya wa tlabego/ letšhogo
- Ba tlabja le go tšhošwa ke ngwana wa go belegwa a bolela le sebopego seo a lego ka sona (2)
- 11.6 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Aowa
- Ga go na selo se go thwego ke mothohlapi
  - Ga go bonolo go fa motho yo mongwe leitšibolo la gago gore a le bolaye
  - Ga go motho yo a go no re go belegwa a thoma le go bolela
  - Ngwana wa go swana le wa dimakatšo ga se a ka a ba gona
  - Ga go kgonege gore ngwana a re a tseba gore o ya go bolawa a dumela gore tatagwe a mo iše fao (3)

SETSOPOLWA SA F**Thetotumišo: 'ROLIHLAHLA NELSON MANDELA'**

- 11.7 Hlogoputswa (1)
- 11.8
- Ke morwa wa Mphakanyiswa le Nosekeni
  - Ke mokgalabje yo a belegetšwego motseng wa Mveso
- (2)
- 11.9
- 11.9.1 Motse wa go nyatšwa ke bao ba sa tsebego selo
- 11.9.2 Baetapele ba mo hlompha kudu/O hlompšha le ke bagale
- 11.9.3 O gwerane le magoši/O hlompšha ke magoši (3)
- 11.10
- Go aga setšhaba ka bohlale
  - O hlotše khutšo ka poledišano
  - O tlišeditše batho tokologo
- (3)
- 11.11
- Ke motho yo bohlale
  - Ke motho wa lesego
  - Ke mohlolakhutšo
(TŠE PEDI fela)
- (2)
- 11.12 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a lethabo
- Mandela o lwele kgahlanong le kgethologanyo gomme lehono go gatwa tala e bola
- (2)
[25]

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 25

KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA**POTŠIŠO YA 12: POTŠIŠO YE TELELE****O IPHIHLETŠENG? – L Maphoso****Mohlala wa karabo:****Teori ya Thulaganyo**

Thulaganyo ke tsela yeo mongwadi a beakanyago ditaba tša sengwalo sa gagwe ka gona ka maikemišetšo a go tšweletša morero wa sengwalo seo. Ge go thwe sengwalo se rulagantšwe gabotse, ke ge se na le thulano yeo e bopago maatlakgogedi, le gona se tšweletšago morero wa puku. Thulaganyo e beakantšwe go ya ka diponagalo, e lego kalotaba, tšwetšopele (thulano), sehloa le tlemollo ya lehuto. Tshekasekong ye, go ya go hlokomelwa kalotaba, sethagodi le sehloa.

Thulaganyo ya O iphihletšeng?**Kalotaba**

Teori: Mo go ponagalo ye ya thulaganyo mongwadi o tšweletša ditaba tša sengwalo sa gagwe. Moya go rena wa khutšo. Babapadithwadi, tikologo le maikemišetšo a mongwadi di tšweletšwa karolong ye ya thulaganyo. Re ka re kalotaba ke matseno a ditaba tša sengwalo.

Tirišo:

Molwantšhwa: Ke mmapadi yo mogolo ka gare ga tiragatšo, yo ditiragalo di dikologago godimo ga gagwe.

Mohlala: Rebone, bjalo ka molantšhwa, o a tšwelela seripeng se sa thulaganyo.

Ditiragalo le maikemišetšo a gagwe: Ditiragalo ke ditiro tša babapadi mola maikemišetšo a lebane le seo molwantšhwa a ratago go se phethagatša.

Mohlala:

- Rebone o na le mogwera wa gagwe Hlogi gomme ba swere kuranta ya dipoelo
- Ba lebelela maina a bona kuranteng yeo ya dipoelo
- Ba ikhwetša ba tšweletše gomme ba tlala ka lethabo bobedi bja bona
- Rebone o amogela mogala go tšwa go lesogana la gagwe, Mpoti, gomme a mmotša ka dipoelo
- Rebone ka lethabo o botša tatagwe, Mahunela, gore o atlegile dithutong tša marematlou gomme o a mo lebogiša
- Maikemišetšo a Rebone ka morago ga go hwetša a tšweletše mphatong wa marematlou ke a go re a ye yunibesithi

Tikologo ke ya sebjalebjae ka ge go bolelwa ka marematlou, kuranta le yunibesithi.

Nako: Ke paka yeo ditiragalo di diregago ka yona.

Mohlala: Ke mosegare

Lefelo: Ke fao ditiragalo di kgatlampanago gona.

Mohlala: Mabenkelengkgoparara.

Sethagodi

Teori: Ke tiragalo ye e hlohleletšago thulano ya mathomo ya sengwalwa. Go ka thwe ditaba di thoma go tšea lehlakore le le itšego mo karolong ye ya kalotaba ka ge mathomong go be go iketlilwe. Tiragalo ye go ka thwe ke mollwane wa kalotaba le tšwetšopele.

Tirišo

- Sebakeng sa gore Mahunela a bolele ka go tšwetša dithuto ga Rebone pele, o re: 'Le nna ke tla napa ka ikhutša go lefela ditšhelete tše tša lena le rego ke tša thuto. O tla napa wa ya go nyaka mošomo.' (letl. 19). Taba ye ke yona ya go hlola thulano gare ga Rebone le Mahunela, e lego yona thulano ya mathomo papading ye

Sehloa

Teori: Ke fao ditaba tša sengwalo di fihlago seremong. Ditaba di a šiiša ebile di a tšhoša. Go letetšwe seo se tlogo direga. Ge e le ga modi re ka re o ngangegile mo o ka kgaogago nako efe kapa efe. Ke gona moo go bago le phetogo bophelong le dikgahlegelong tša babapadi. Ke nako yeo mmapadi a tšeago sephetho goba magato ao a itšego. Sehloa ke thulano ya mafelelo sengwalong.

Tirišo:

- Dikgomo tša Mahunela di a utswiwa
- Ge a fihla gae le gona o hwetša tšhelete ya gagwe yeo a bego a e bolokile ka ntlwaneng ya go tshwela mare, e se gona, e utswitšwe
- Babadi ba ipotšiša gore gabotsebotse go tlo direga eng ka Mahunela ka ge a lobile mahumo a gagwe
- Sehloa se felela ka thulanogare
- Thulano ye ke ya mafelelo ya sengwalo, ga go sa na thulano ye nngwe

Teori: 05**Dintlha: 10** } **Diteng****Polelo =** -Tirišo ya polelo: dika, diema, bj.bj.

-Thulaganyo ya polelo. = 05

Sebopego/Tlhamego = - Matseno, mmele le thumo

- Mafoko

- Ditemana = 05

[25]

POTŠIŠO YA 13: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**O IPHIHLETŠENG? – L Maphoso**

Bala ditsopolwa tše ka kelohloko gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA G

- 13.1 Ka ntlong/lapeng la Mahunela/ka ga boRebone (1)
- 13.2 Thulanontle (1)
- 13.3 Kgopolokgolo: Mahunela o ganetša morwedi go ya yunibesithi ka ge a re go iša ngwana wa mosetsana sekolong ke go senya tšhelete. Ka gona o swanetše go nyalwa.
Morero: O lebane le thulano gare ga setšo le sebjalebjae – Rebone o rata go rutega mola tatagwe a gana go mo iša sekolong a re a nyalwe. (2)
- 13.4
- Poledišano ke polelo magareng ga babapadi/baanegwa
  - Poledišano e utolla dimelo tša babapadi/baanegwa
  - Go hlaloša ditiragalo papading/sengwalong ka botlalo
- (3)
- 13.5
- Mminoratho ke mmimo o moteletšana wo o aroganyago ditemana ka gare ga kgaolo
  - Mminorathwana ke mmimo o mokopana wo o aroganyago ditiragalo ka gare ga temana
- (2)
- 13.6
- Molaetša o lebane le go eletša batswadi gore ba be le maikarabelo bokamosong bja bana ba bona
  - Go efoga kgatelelo ya monagano baneng, batswadi, kudu ba banna ba
  - swanetše go rwala maikarabelo a botswadi
  - Bana ba ka fetoga mahodu, makgoba a dinotagi le diokobatši ka baka la go hloka maikarabelo ga batswadi
- (3)

SETSOPOLWA SA H

- 13.7 Go selela bana ba ka (1)
- 13.8
- Temana ye nngwe le ye nngwe e tsentshwa ke mminoratho
  - Ditiragalo tseo di diregago ka nako e tee di aroganywa ke mminorathwana
  - Babapadi ba papadi ya seyalemoya ga ba bonwe eupša ba a kwewa
  - Kgaolo e thongwa le go tswalelwa ke mmimo wa pulamadibogo (TŠE PEDI fela) (2)
- 13.9
- Motšweletši ke motho yo a bonago gore papadi ya seyalemoya, babapadi le ditlabakelo ka moka tseo di tlogo šomišwa di gona. Yena ga a kgathe tema ya boraloiki
  - Ke mosepediši wa dikgatišo tša papadi
  - O kgonthišiša gore papadi e ya moyeng
  - O tšweletša/hlagiša papadi moyeng
  - O rulaganya mminoratho ka tirišano le rametšhene
  - O rulaganya ditiragalo gore di nyalelane le radio (TŠE THARO fela) (3)
- 13.10
- Pulamadibogo ke mmimo wo o letšwago ge kgaolo ya papadi ya radio e thoma le ge e fela
  - Ke mmimo wo o šomišwago go tsebagatša papadi (2)
- 13.11 Kgegeophetogo ke mafelelo ao a bego a sa letelwa ke motheeletši.
- Go be go sa letelwa gore Sarinki ke yena a thušitšego Rebone ka mašeleng a go ya sekolong
  - Go be go sa letelwa gore Sarinki ke yena a bego a fula Mahunela (3)
- 13.12 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a lethabo
- Ke tla thabišwa ke gore ga ke sa na sekoloto/mokitlana
- GOBA**
- Maikutlo a makalo
- Ke tla makatšwa ke gore tšhelete e tšwa kae (LE TEE fela) (2)

[25]

POTŠIŠO YA 14: POTŠIŠO YE TELELE**NAGA GA DI ETELANE – MS Serudu****Mohlala wa karabo:****Teori ya Thulaganyo**

Thulaganyo ke tsela yeo mongwadi a beakanyago ditaba tša sengwalo sa gagwe ka gona ka maikemišetšo a go tšweletša morero wa sengwalo seo. Ge re re sengwalo se rulagantšwe gabotse, ke ge se na le thulano yeo e bopago maatlakgogedi, le gona se tšweletšago morero wa puku. Thulaganyo e beakantšwe go ya ka diponagalo, e lego kalotaba, tšwetšopele (thulano), sehloa le tlemollo ya lehuto.

Tshekasekong ye, go ya go hlokomelwa kalotaba, sethakgodi le sehloa.

Thulaganyo ya *Naga ga di etelane***Kalotaba**

Teori: Mo go ponagalo ye ya thulaganyo mongwadi o tšweletša ditaba tša sengwalo sa gagwe. Moya go rena wa khutšo. Babapadithwadi, tikologo le maikemišetšo a mongwadi di tšweletšwa karolong ye ya thulaganyo. Re ka re kalotaba ke matseno a ditaba tša sengwalo.

Tirišo:

Molwantšhwa: Ke mmapadi yo mogolo ka gare ga tiragatšo, yo ditiragalo di dikologago godimo ga gagwe.

Mohlala: Mphaka, bjalo ka molantšhwa, o a tšwelela seripeng se sa thulaganyo.

Ditiragalo le maikemišetšo a gagwe: Ditiragalo ke ditiro tša babapadi mola maikemišetšo a lebane le seo molwantšhwa a ratago go se phethagatša.

Mohlala:

- Mphaka o dutše ka phapošeng ya gagwe ya go bala
  - O ageleditše hlogo ka diatla tšeo dijabana tša tšona di hlomilego godimo ga tafola
  - Mosadi wa gagwe Hunadi le Raisibe ba ka moraleng
  - Mphaka o a balabala ebile lentšu la gagwe le kwala ka moraleng
- Tikologo ke ya sebjalebale ka ge go bolelwa ka tafola, phapoše ya go bala le ya boapeelo.

Nako: Ke paka yeo ditiragalo di diregago ka yona.

Nako ga e tšwelele.

Lefelo: Ke fao ditiragalo di kgatlampanago gona.

Mohlala: Ka lapeng la Mphaka.

Sethakgodi

Teori: Ke tiragalo ye e hlohletšago thulano ya mathomo ya sengwalwa. Go ka thwe ditaba di thoma go tšea lehlakore le le itšego mo karolong ye ya kalotaba ka ge mathomong go be go iketlilwe. Tiragalo ye go ka thwe ke mollwane wa kalotaba le tšwetšopele.

Tirišo:

- Mphaka o balabala ka go hlaboša lentšu ebile le kwala le ka phapošeng ye nngwe
- Hunadi o botšiša go re molato ke eng Mphaka a bolela a nnoši gomme Mphaka o a gana o re yena ga a bolele a nnoši (letl. 14)
- Taba ye e napile ya hlola thulana gare ga Mphaka le Hunadi, e lego yona thulano ya mathomo papading ye

Sehloa

Teori: Ke fao ditaba tša sengwalo di fihlago seremong. Ditaba di a šiiša ebile di a tšhoša. Go letetšwe seo se tlogo direga. Ge e le ga modi re ka re o ngangegile mo o ka kgaogago nako efe kapa efe. Ke gona moo go bago le phetogo bophelong le dikgahlegelong tša babapadi. Ke nako yeo mmapadi a tšeago sephetho goba magato ao a itšego. Sehloa ke thulano ya mafelelo sengwalong.

Tirišo:

- Poso ya ka godimo ga yeo Mphaka a e swerego e hlomilwe gomme go thwe ngwana wa mobu yo a hlokago tsebo le boitemogelo a fiwe maemo ao
- Taba ye ga e kgotsofatše Mphaka ka ge a re yena a ka se laolwe ke mošemane yo a mo rutilego
- Babadi ba tšhogile gore ke sephetho sefe seo se tlogo tšewa ke Mphaka ka morago ga go hlongwa ga poso ye. Seemo le sona se ngangegile mo yunibesithi

Teori: 05**Dintlha: 10** } **Diteng****Polelo = -Tirišo ya polelo: dika, diema, bj.bj.****-Thulaganyo ya polelo. = 05****Sebopego/Tlhamego = - Matseno, mmele le thumo****- Mafoko****- Ditemana = 05****[25]**

POTŠIŠO YA 15: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**NAGA GA DI ETELANE – MS Serudu****SETSOPOLWA SA I**

- 15.1 ... a tšere mahlo a tšhipa (1)
- 15.2 Thulanontle (1)
- 15.3
- Mphaka o tlogile gagabo ka go tšhaba kgatelelo a lebetše gore ga go mohlopi wo o sa nego, mepipi ka moka e a na
  - O hlaka a le dinageng di šele ebile o gopola go boela gae (2)
- 15.4 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Moya wa ntwaga/go hloka kwešišano
- Mphaka o tshepiša Kala le Rola dingwathameratha
  - Kala le Rola le bona ba iphetolela ka go mmitša ka maina go swana le mošayagabo le lekgoba
  - Poledišanong ya bona ba fošana ka noga e phela (TŠE PEDI fela) (3)
- 15.5 Bokamorago ke tiragalo yeo e diregilego peleng gomme e huetša boemo bja ditaba tša bjale.
- Go tla Takone ga Mphaka gomme ba se mo amogele ba re ke motšwabotšo ke gona go hlolago ngangego setsopolweng se
  - Morero o lebane le kgethologanyo ya bafaladi ka gona Mphaka ga a amogelwe ka ge e le mofaladi (2)
- 15.6 Balekwa ba tla fa mabaka a go fapana.
Mohlala:
- Molaetša wa papadi ye ke go kgala tshwarompe ya batšwadinagengdišele
  - Batšwadinagengdišele ba ka ba le mabokgoni ao re se nago nao gomme gwa ithutwa go tšwa go bona
  - Go dula ga bona ka mo nageng bo phagamiša ekonomi ya naga
  - Go hlohleletša tšhomišano ya dinaga (TŠE THARO fela) (3)

SETSOPOLWA SA J

- 15.7 ... ke tla tšwa ka difate (1)
- 15.8
- Babapadi ga se ba bantši/ga ba nene
  - Poledišano ke ye kopana
  - Ditiragalo di direga lefelong le tee (TŠE PEDI fela) (2)
- 15.9
- Di hlahla mmadi
  - Go tšweletša maikutlo
  - Go utolla semelo sa mmapadi (3)
- 15.10 Ke lefšega.
- Go ya ka yena ge a ka kopana le ditlhohlo tša bophelo, tharollo ke go iphega (2)
- 15.11 Kgegeopphetogo ke mafelelo ao a bego a sa letelwa ke mmadi.
- Mphaka go ya ka dipolelo tša gagwe go be go sa letelwa gore a ka boela gae Bonwatau
  - Bophelo bo mo garitša ka šaša la mokgalo, o boela gae (3)
- 15.12 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a manyami
- O tla hloka moeletši le mothekgi (2)
- [25]**

POTŠIŠO YA 16: POTŠIŠO YE TELELE**LEHUFA – P Mothupi****Mohlala wa karabo:****Teori ya Thulaganyo**

Thulaganyo ke tsela yeo mongwadi a beakanyago ditaba tša sengwalo sa gagwe ka gona ka maikemišetšo a go tšweletša morero wa sengwalo seo. Ge re re sengwalo se rulagantšwe gabotse, ke ge se na le thulano yeo e bopago maatlakgogedi, le gona se tšweletšago morero wa puku. Thulaganyo e beakantšwe go ya ka diponagalo, e lego kalotaba, tšwetšopele (thulano), sehloa le tlemollo ya lehuto. Tšhekasekong ye, go ya go hlokomelwa kalotaba, sethakgodi le sehloa.

Thulaganyo ya Lehufa**Kalotaba**

Teori: Mo go ponagalo ye ya thulaganyo mongwadi o tšweletša ditaba tša sengwalo sa gagwe. Moya go rena wa khutšo. Babapadithwadi, tikologo le maikemišetšo a mongwadi di tšweletšwa karolong ye ya thulaganyo. Re ka re kalotaba ke matseno a ditaba tša sengwalo.

Tirišo:

Molwantšhwa: Ke mmapadi yo mogolo ka gare ga tiragatšo, yo ditiragalo di dikologago godimo ga gagwe.

Mohlala: Lerato, bjalo ka molantšhwa, o a tšwelela seripeng se sa thulaganyo.

Ditiragalo le maikemišetšo a gagwe: Ditiragalo ke ditiro tša babapadi mola maikemišetšo a lebane le seo molwantšhwa a ratago go se phethagatša.

Mohlala:

- Lerato o eme boemapese o ya mošomong kua Groblesdal
- Go tšwelela sefatanago sa Ntshepe gomme o a mo nametša
- Ge ba dutše ba sepela, ba a tsebana ebile ba fana dinomoro tša mogala, Ntshepe o lokela pampišana yeo e ngwetšwego dinomoro tša mogala wa Lerato ka morabeng wa paki ya gagwe ka maikemišetšo a go tla go mo leletša mogala ge a nyaka go reka phahlo ya ka ntlong

Tikologo: Ke lefelo le nako ya ditiragalo.

Ke ya sebjalebjae go tšwelela sefatanaga le boemapese.

Nako: Ke paka yeo ditiragalo di diregago ka yona.

Mohlala: Ke mesong.

Lefelo: Ke fao ditiragalo di kgatlampanago gona.

Mohlala: Boemapese bja Tafelkop.

Ka gare ga sefatanaga sa Ntshepe.

Sethakgodi

Teori: Ke tiragalo ye e hlohleletšago thulano ya mathomo ya sengwalwa. Go ka thwe ditaba di thoma go tšea lehlakore le le itšego mo karolong ye ya kalotaba ka ge mathomong go be go iketlilwe. Tiragalo ye go ka thwe ke mollwane wa kalotaba le tšwetšopele.

Tirišo:

- Ntlogeleng o hwetša dinomoro tša mogala tša Lerato morabeng wa paki ya monna wa gagwe, Ntshepe (letl. 4). Taba ye e ile ya senya lethabo leo le bego le le gona lapeng la Ntshepe, e lego yona thulano ya mathomo papading ye.

Tokelo ya ngwalollo e ileditšwe

Phetla

Sehloa

Teori: Ke fao ditaba tša sengwalo di fihlago seremong. Ditaba di a šiiša ebile di a tšhoša. Go letetšwe seo se tlogo direga. Ge e le ga modi re ka re o ngangegile mo o ka kgaogago nako efe kapa efe. Ke gona moo go bago le phetogo bophelong le dikgahlegelong tša babapadi. Ke nako yeo mmapadi a tšeago sephetho goba magato ao a itšego. Sehloa ke thulano ya mafelelo sengwalong.

Tirišo:

- Go ithuntšha ga Radithekisi ka maikemišetšo a go ipolaya
- Taba ye e hlotše kgakanego le letšhogo la gore a na Radithekisi o hlokofetše goba o sa phela. Go ka thwe babadi ba be ba swere dipelo ka diatla

Teori: 05 }

Dintlha: 10 } **Diteng**

Polelo = -Tirišo ya polelo: dika, diema, bjbj.

-Thulaganyo ya polelo. = 05

Sebopego/Tlhamego = - Matseno, mmele le thumo

- Mafoko

- Ditemana = 05

[25]

POTŠIŠO YA 17: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**LEHUFA – P Mothupi****SETSOPOLWA SA K**

- 17.1 O sa ntšha meši ka dinko (1)
- 17.2 Thulanontle (1)
- 17.3 Kgopolokgolo: E lebane le go senya ga lehufa
 • Radithekisi o thubagaletšwe ke lapa ka lebaka la lehufa.
 • Ntlogeleng o hlokofetše ka lebaka la lehufa.
 (E TEE fela) (2)
- 17.4 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
 Mohlala:
 Moya wa ntwā/ kgakanego
 • Ntlogeleng o tšile go Lerato a ntšha muši ka dinko
 • Le ge Lerato a be a ipea ka fase ka go se tsebe sebakwa, Ntlogeleng o fela a mo tsotsometša ka mantšu a maroga, a boima (3)
- 17.5 Bokamorago ke tiragalo yeo e diregilego peleng gomme e huetša boemo bja ditaba tša bjale.
 • Ntlogeleng o hweditše dinomoro tša mogala tša Lerato ka paking ya Ntshepe ka morago ga fao a thoma go latofatša Ntshepe ka la gore o ratana le basadi ba bangwe ka lebaka la go no bona dinomoro
 • Morero wa papadi ye lebane le lehufa. Ntlogeleng o be a dirišwa ke lehufa go latofatša Ntshepe ka gore o rata basadi (2)
- 17.6 Molaetša wa papadi ke gore lehufa ga le age motse.
 • E ruta go efoga dithulano tšeo di ka hlolwago ke lehufa ka malapeng
 • Go ba le kgonthe ya taba pele o tšea magato
 • Go se naganelane bobē
 (A MABEDI fela) (3)

SETSOPOLWA SA L

- 17.7 O itshwere lehlaya (1)
- 17.8
- Babapadi ga ba nene: Lerato le Radithekisi
  - Ka kakaretšo polelonoši ya bona ke ye kopana ya go ba le maatlakgogedi go goketša babogedi
  - Go dirišitšwe ditšhupasefala go efoga ditšhitišo tšeo di ka bago gona
  - Polelonoši e dirišitšwe go tliša/tšweletša maatlakgogedi (TŠE PEDI fela) (2)
- 17.9
- Di hlahla mmadi
  - Go tšweletša maikutlo
  - Go utolla semelo sa mmapadi (3)
- 17.10
- O na le lerato le tlhomphe
  - O ngwalela Radithekisi lengwalo go mmošša gore o ile kerekeng (2)
- 17.11 Kgegeophetogo ke mafelelo ao a bego a sa letelwa ke mmadi.
- Go be go sa letelwa go bona Radithekisi a swarelane le Lerato yo a mo hlakišitšego lenyalong la bona
  - O kgopela tshwarelo go Ntshepe lenaba la gagwe, yo a nyetšego mosadi wa gagwe Lerato (3)
- 17.12 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a kwelobohloko
- Ba kwelwa bohloko ka ge motho yoo a lemoga mafokodi a gagwe
- GOBA**
- Maikutlo a lethabo
- Go a thabiša go bona motho a ipona phošo (YE NNGWE ya maikutlo) (2)
- [25]**

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 25
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 80

KAROLO YA A: RUBRIKI YA GO SWAYA DIPOTŠIŠO TŠE TELELE: THETO [MEPUTŠO YE 10]

Dinyakwa	Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
DITENG	8–10	6–7	4–5	2–3	0–1
Tlhalošo ya sererwa. Botebo bja dikgopolo, kgonthišo le kwešišo ya setsopolwa MEPUTSO YE 7	-Tlhalošo ye e tseneletšego ya sererwa -Tatelano ya dikgopolo tša go ba le maatlakgogedi tša go amana thwii le temana. -Kwešišo ye e tseneletšego ya sengwalwa le sereto.	-Kwešišo le tlhalošo ye botse ya sererwa. -Potšišo e arabilwe ka botlalo. -Dikgopolo tšeo di filwego di a kwala eupša ga se tšona ka moka tšeo di hlalošitšwego ka mo go nyakegago. -Kwešišo ya sengwalwa le sereto e bonetše.	-Tlhalošo ye e kgotsofatšago ya sererwa. -Go na le dintlha di se kae tšeo di amanago le sererwa. -Tše dingwe tša dikgopolo di a kwagala eupša ga di kgodiše. -Kwešišo ya motheo ya sengwalo le sereto.	-Tlhalošo ya sererwa ga e kgotsofatše. -Ga go dintlha tšeo di amanago le sererwa. -Ga go kwešišo ya sengwalwa le sereto.	-Ga go kwešišo ya sererwa. -Karabo ga e sepelelane le sereto. -Morutwana ga a tsebe selo ka ga sengwalwa le sereto.
SEBOPEGO LE POLELO	8–10	6–7	4–5	2–3	0–1
Sebopego, kelelo le kalo ya dikgopolo Polelo, segalo le setaele tšeo di dirišitšwego ge go ngwalwa taodišo MEPUTSO YE 3	-Sebopego se tšweletša tlemagano ya dikgopolo ye botsebotse. -Dikgopolo di hlamegile ebile di tšweleditšwe ka bokgwari. -Polelo, segalo le setaele di a kgahliša, ke tša maleba ebile di tšwele mahlalagading. -Ga go na le phošwana e tee ya popopolelo, mopeleto le maswaodikga.	-Sebopego se tšwelela gabotse ebile se tšweletša go ela ga dikgopolo. -Kelelo ye botse ya dikgopolo. -Polelo, segalo le setaele ke tša maleba.	-Sebopego se a tšwelela. -Taodišo ga e na kelelo ye botse ya dintlha ebile ga go tlemagano ya dikgopolo. -Diphošo tša polelo ke tše nnyane eupša segalo le setaele ke tša maleba.	-Sebopego se bontšha diphošo tša peakanyo. -Dikgopolo ga se tša beakanywa ka tatelano ye botse. -Diphošo tša polelo ke tše ntši. -Segalo le setaele di fošagetše.	-Sebopego ga se sa maleba. -Diphošo tša polelo ke tše ntšintši ebile le setaele se fošagetše kudu.

KAROLO YA B LE C: RUBRIKI YA GO SWAYA DIPOTŠIŠO TŠE TELELE – PADI, KANEGELOTŠHABA LE PAPADI [MEPUTSO YE 25]

Dinyakwa	Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
DITENG	12–15	9–11	6–8	4–5	0–3
<p>Tlhalošo ya sererwa Botebo bja dikgopolo, kgonthišo le kwešišo ya setsopolwa</p> <p>MEPUTSO YE 15</p>	<p>-Karabo ye botsebotse go fetiša: 14–15. -Karabo ye botsebotse: 12–13. -Tlhalošo ye e tseletšego ya sererwa. -Tatelano ya dikgopolo tša go ba le maatlakgogedi tša go amana thwii le temana. -Kwešišo ye botsebotse ya sengwalwa le setsopolwa.</p>	<p>-Kwešišo le tlhalošo ye botse ya sererwa. -Potšišo e arabilwe ka botlalo. -Dikgopolo tšeo di filwego di a kwala eupša ga se tšona ka moka tšeo di hlalošitšwego ka mo go nyakegago. -Kwešišo ya sengwalwa le setsopolwa e a bonala.</p>	<p>-Kwešišo ya magareng ya sererwa eupša ga se dintlha ka moka tšeo di hlalošwego ka botlalo. -Bontši bja dintlha di amana le sererwa. -Tše dingwe tša dikgopolo di a kwagala eupša ga di kgodiše. -Kwešišo ya motheo ya sengwalwa le setsopolwa.</p>	<p>-Kwešišo ye nnyane ya sererwa. -Ga go dintlha tšeo di hlalošwego ka botlalo. -Dintlha tše nnyane di amana le sererwa. -Tlhalošo e amana gannyane le sererwa. -Kwešišo ye nnyane ya sengwalwa le setsopolwa.</p>	<p>-Ga go kwešišo ya sererwa. -Maiteko a go araba potšišo a fokola kudu. -Ditlhalošo ga di kgotsofatše. -Morutwana ga a tsebe sengwalwa goba setsopolwa.</p>
SEBOPEGO LE POLELO	8–10	6–7	4–5	2–3	0–1
<p>Sebopego, kelelo le kalo ya dikgopolo Polelo, segalo le setaele tšeo di dirišitšwego ge go ngwalwa taodišo</p> <p>MEPUTSO YE 10</p>	<p>-Sebopego se tšweletša tlemagano ya dikgopolo ye botsebotse. -Matseno le mafetšo ke a mabotse kudukudu. -Dikgopolo di hlamegile ebile di tšweleditšwe ka bokgwari. -Polelo, segalo le setaele di a kgahliša, ke tša maleba ebile di tšwele mahlalagading.</p>	<p>-Sebopego se tšwelela gabotse ebile se tšweletša go ela ga dikgopolo. -Go na le tlemagano ye botse magareng ga matseno, mafetšo le ditemana tše dingwe tša taodišo yeo. -Kelelo ye botse ya dikgopolo. -Polelo, segalo le setaele ke tša maleba.</p>	<p>-Sebopego se a tšwelela. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo e gona eupša e na le mafokodi. -Diphošo tša polelo ke tše nnyane eupša segalo le setaele ke tša maleba. -Peakanyo ya ditemana ke ya maleba.</p>	<p>-Sebopego se bontšha diphošo tša peakanyo. -Dikgopolo ga se tša bewa ka tshwanelo. -Diphošo tša polelo ke tše ntši. -Segalo le setaele ga se tša maleba. -Peakanyo ya ditemana e fošagetše.</p>	<p>-Tlhokego ya peakanyo ye botse ya sebopego e dira gore dikgopolo di se elele gabotse. -Diphošo tša polelo le setaele sa go fošagala di dira gore go be bothata go bala le go kwešiša molaetša wa taodišo. -Segalo le setaele di fošagetše kudu. -Peakanyo ya ditemana e fošagetše kudu.</p>
KABO YA MEPUTSO	20–25	15–19	10–14	5–9	0–4